

Slovenski Gospodar.

List ljudstvu v poduk in zabavo.

Izahaja vsak četrtrek in velja s poštno vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 2 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr., za četrt leta 65 kr. — Naročnina se pošilja upravnistvu v tiskarni sv. Cirila, koroške ulice hitv. 5. — Deležniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezni listi dobó se v tiskarni in pri g. Novak-u na velikem trgu po 5 kr. Rokopisni se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za ostanila se plačuje od navadne vretice, če so natane enkrat, po 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Vabilo k naročbi.

Z mesecem marcijem poteklo je naročnikom četrletnikom naročilo. Prosimo torej, naj se podvizajo nadaljejnjo naročnino doposlati, da se jim dopošiljanje lista ne pretrga ali ustavi. List stane do 1. julija 65 kr., do 1. oktobra 1 fl. 30 kr. in do konca leta 1 gld. 90 kr. — Naročnina, nova in zastala, naj se nam pošlje po poštinih nakaznicah.

Upravnistvo.

Naše porote.

V 352. seji poslanske zbornice so poslanci dr. Gregorec in tovariši stavili naslednjo interpelacijo:

Meseca decembra lanskega leta je pred celovško poroto stala slovenska kmetica Frančiška Žerjav, tožena, da je umorila dva svoja moža. Pozvanih je bilo iz povsem slovenske pokrajine Kotlje do 60 prič, katerih večina je nemškega jezika popolnoma nezmožna. Med 36 porotniki in 9 namestniki, izžrebanimi za tisto porotno zasedanje, pa so bili samo trije, ki so znali nemški in slovenski, velika večina mož te porote je torej znala samo jeden jezik, namreč nemški.

Sodniki so bili deželno-sodni svetovalec Wagner kot predsednik, deželno-sodni svetovalec Walter in sodni pristav Bouvier kot votanta. Ti trije sodniki znajo le jako malo slovenski, dočim njih namestnik sodni pristav grof Wagensperg slovenski sploh ne zna. Posebno čudno pa je to, da je bil v tem slučaju tožnik državnega pravdnika namestnik Winkler, ki je slovenskega jezika popolnoma nezmožen. Poklicati je bilo treba tolmača, nekega Wedana, kateremu nihče ne more priznati toliko znanja obeh jezikov, nemškega in slovenskega, kolikor ga je treba v sodne namene in še pri tako težkem kriminalnem slučaju. Mož nima višje šolske omike, govori neko slovensko lokalno razrečje, bil je prej trgovski pomočnik in je pozneje kot trgovec ponesrečil. Ne gledé na to pa je naravnost gorostasno, da v slučaju, ko gre za življenje in za smrt, posreduje pri sodbi tolmač dvomljive sposobnosti.

Ta sodna obravnava, katero je popisal celovški »Mir«, potrjuje vnovič, kako je v nasprotju z veljavnimi zakoni in idejami o pravni državi sodna praksa pri celovški poroti, da namreč slovenske obtožence in slovenske priče zaslišavajo in sodijo možje, ki so nezmožni slovenskega jezika in znajo samo nemški. Jdnake nezakonite razmere so tudi pri porotnem sodišču v Celju.

Teh nezdravih razmer so kriva v prvi vrsti politična oblastva, ker se ne držé določeb paragrafov 5, 9, 10, 14 zakona z dne 23. maja 1873. drž. zak. št. 121, nego jih prezirajo. Po § 5. rečenega zakona je postaviti v imenik vse tiste osebe, ki so za mesto porotniško

zakonito sposobne in pristaviti, katerih deželnih jezikov so zmožne in kateri jezik največ govore. Na to določbo se občinski predstojniki dosti premalo ozirajo.

Istega zakona § 9. in 10. določata za okrajna glavarstva in za avtonomne mestne občine Celovec, Celje, Ptuj in Maribor: zaznamovati v prvotnem imeniku tiste, ki se jim v večjezičnih deželah vsled jezikovne zmožnosti vidijo za mesto porotnikov seosebno sposobni. To pa pri porotnih sodiščih v Celovcu in v Celju niso tisti, ki znajo samo nemški, ampak očitvidno le tisti, ki so z.nožni obeh deželno navadnih jezikov, torej nemškega in slovenskega. Politična oblastva torej v večjezičnih sodnih okoliših celovškem in celjskem ne delajo zakonito, če se omeje na opomnjo, da so dotične osebe zmožne nemškega jezika. Morebitni ugovor, da ni dovolj nemškega in slovenskega jezika popolno zmožnih oseb, je ničev. V Celovcu je za poroto za celo leto dovolj 216, v Celju 324 takih oseb.

Oziraje se na to in sklicuje se na § 14. zakona z dne 23. maja 1873. drž. zak. št. 121, kjer se izrecno pravi, da mora po § 11. istega zakona določena komisija sestaviti letni imenik tako, da iz prvotnega imenika izbere tiste osebe, ki so v zmislu § 9. najsposobnejše in najvrednejše za mesto porotnika, vprašajo podpisanci:

Ali hoče g. pravosodni minister delovati na to, da se bodo pri sodiščih v Celovcu in v Celju pri sestavljanju imenika porotnikov točno izvrševale določbe zakona z dne 23. maja 1873. drž. zak. št. 121, nanašajoče se na jezikovno mešane sodne okoliše, zlasti tudi s strani dotičnih komisij?

Mane, tekeli, fares.

Te tri besede je zapisala nekda skrivna roka na steno dvorane, kjer se je gostil babilonski kralj s svojimi velikaši. Te tri besede se pišejo tudi dandanes na dvorane sedanjih bogatašev in velikašev. Roka pa, ki piše, ni le ena, temveč tisoč in tisoč jih je žilavih rok delavcev, ki so združeni v društvih socialnih demokratov. Pri volitvah l. 1871. prišlo jih je na Nemškem na volišče 124.700; l. 1893. pa že 1.730.000 mož. Koliko je socialistov v Avstriji, lahko prilično sklepamo iz tega, da ima njih dnevnik »Arbeiter-Zeitung« okoli 30.000 naročnikov. Tudi med nami Slovenci jih ni malo. Od Nemcev smo sprejeli liberalizem, dosledno je, da se je rodil med nami tudi njegov sinček: socializem.

Čudno! Rašno, ko sem zapisal zadnjo besedo, stopi v sobo majhna deklica, nižja kot je letošnji sneg. Oče njen je delavec, pa leži že dalj časa bolan. »Atek Vas lepo prosijo, če bi Vam bilo mogoče, jim še kaj pomagati«, mi reče z milim glasom. — »Tako, ali so še

vedno bolni? — »Še vedno, — zdaj so pa mama tudi zboleli.«

Ne le usmiljenje, ampak tudi srd se mi vzbudi v srcu. Gost sneg veje zunaj; ubogi stariši morajo res biti v veliki stiski, da v takem vremenu in v takem potu pošljejo dobro uro daleč svojega otroka prosit podpore. Zakaj se pa niso obrnili na gospoda, pri katerem je bolni oče ugnobil svojo delavno moč in zdravje svoje? Gospod prebiva blizu v lepi hiši. »Ah«, mi je rekla nekoč žena, »gospod ne poznajo miloščine.«

Je-li se potem čuditi, da so socialisti na svetu? »Vi ste sol zemlje; če se pa sol spridi, s čim se naj soli? Za nič več ni, nego da se vrže vun in potepta od ljudij.« Tako je rekel naš Odrešenik. Kdo bi pa naj bil zemlji »sol«? Vsi stanovi, ki imajo v rokah in na skrbi izobraževanje, vodstvo in gospodarstvo nižjih stanov. Vendar koliko je spridenega (neslanega) tam, kjer bi imela biti »sol zemlje«. Sol pomeni modrost. Po nauku sv. pisma je začetek modrosti strah božji. Koliko pa se nahaja strahu božjega pri bogataših in velikaših? Sol varuje gnilobe. Kakor pa beli sneg zakriva dosti nesnage, tako se pod mnogotero gosposko obleko in streho nahaja veliko gnilobe in gnusobe. Slab zgled tako imenovanih izobražencev je kriv, da je človeška družba črviva. Sol stori jed okusno. Koliko neslanosti se pa v naših časih govori po državnih in deželnih zborih! Koliko neslanosti se uči po šolah! Koliko neslanosti se tiska po časnikih in leposlovnih listih! Koliko neslanosti se nahaja v slepih narodnih prepirih! Dobra sol ima svojo značilno rezkost. To lastnost imajo pač socialni demokrati. Oni so neumorni, vstrajni, goreči, požrtvovalni za dosego svojih namenov. Priča temu je njihova obširna organizacija, njihovo razširjeno časnikarstvo, njihovi pogostni shodi, njihovi velikodušni darovi za razne društvene potrebe. Zato pa tudi z vedno bolj debelimi črkami pišejo na poslopje človeške družbe one besede: Mane, tokel fares, da izvršijo: Če se pa sol spridi, za nič ni več, nego da se vrže vun in potepta od ljudij!

Zagajski

Cerkvene zadeve.

Prelat Fran Kosar.

(Dalje.)

Kosar, stolni kanonik.

»V resnici! Fran Kosar bil je podoben stebri, kateri tem trdnjeje stoji, čim več nanj naložiš.« (Nagr. bes. govorili mil. knezoškof lavant.)

Škofijstvo v Mariboru je težko pogrešalo skušenega in odličnega duhovnika, kakoršen je bil Kosar, in zato bile so oči višjega pastirja vedno na njega obrnjene, da ga pri prvi priložnosti dobé nazaj v Maribor. Ko je torej smrt pokosila starašino stolnega kapitola, stolnega prošta dr. L. Vogrina, namignilo se mu je, naj se oglasi za izpražnjen kanonikat stolne cerkve. Prav med tem časom, ko je tekla njegova prošnja za kanonikat, sedel je ranjci od 20. avgusta do 3. septembra 1870 kot poslanec v deželni hiši v Gradcu, in se je torej vlada lahko do konca prepričala, da Kosar ni Bog vé kaki nasilen rovar ali nevaren ščubar, nego da vse njegovo delovanje uravnava katoliško prepričanje, in da njegova narodnost ne hodi krivih in skrivnih potov, nego po ravnem tiru naravne in krščanske pravice, in da je tudi njegova beseda, dasi odločna in mogočna, vendar mirna in spravljiva, oblažena po božjem Duhu, kateri je dihal v njegovem pobožnem srcu, in zato tudi vlada ni ovirala njegove prošnje.

Z najvišjim odlokom dne 4. decembra 1870 usoj se svetli cesar imenovati knez. škof. konzist. svetovalca Frana Kosarja stolnim koratjem lavantinske škofije. Pokojnik ni bil celih šest let v Kozjem, in v tem kratkem času razpodel je njegov čisti značaj vse oblake, ki so se zbirali nad njegovo glavo. Kakor je bil pred par leti tih in žalosten njegov odhod iz Maribora, tako vesel in slovesen je bil njegov uhod, ko se je po božičnih praznikih vračal v Maribor, ter je bil 27. decembra 1870 stolnici svečano umeščen.

Zdaj se je začelo v Mariboru vsestransko njegovo delovanje. V prvi vrsti bil je zopet govornik, ki ni bil pri raznih slovestnostih in družbenih zborih, nego tudi pri narodnih in cerkvenih vprašanjih govoril in je bil skoraj gotovo, da bo Kosar kot pridigar sam stopil na prižnico. Službo za službo so izročali rajni knez in škof Jakob Maksimilijan pokojniku ter mu s tem pokazali svoje zaupanje in naklonjenost. Začetkom leta 1871 bil je imenovan kanonikom pokornikom (penitencijarjem), svetovalcem kn. šk. zakonskega sodišča in predsednikom duhovne sodnije (oficialata) in zagovornikom zakonske vezi. Od l. 1872. prednaša začasno v škofijskem bogoslovnem učilišču cerkveno pravo in je leta 1873. nameščen za rednega profesorja tega predmeta. Radi se spominjamo, kako je vedel najtežavnejša vprašanja razdrobiti in razložiti, da so bila jasna tudi najbornejšim poslušalcem, in jih prepričati o važnosti posameznih pravnih načel.

Profesuro je oskrboval celih deset let proti jako pičli odškodnini in ko ga proti koncu njegovega življenja tolik posel utrudi, odvezali so ga milostivi knez in škof profesure ter so s pristrčno zahvalo pripoznali nič manj njegovo nesebično in požrtvovalno delovanje, kakor tudi njegovo skušeno učenost in modrost.

Gospodarske stvari.

Kompóst.

(Dalje.)

Pa še nekaj, je-li ta račun, kakor sem ga predzadnjič priobčil, dovolj natančen in za vsak slučaj dober? Čisto natančen ni; kajti ni mogoče vselej vse pojedinosti in okolščine v poštev jemati, tudi niso razmere vselej enake, v glavnih potezah je pa račun le zanesljiv. Privaditi se pa mora človek prav ceniti rastlinsko hrano v posameznih tvarinah, spored razmerja, v katerem jih morejo rastline izkoristiti in pa spored množine, v kateri so v posameznih tvarinah zastopane, kolikor je mogoče to že na oči presoditi. N. pr. v pepelu, če je bolj ali manj čist, tako v roženih opilkih itd. Pri tvarinah, katere ima človek doma, ne pride tolikanj v poštev, če se za par krajcarjev zmoti, pri nakupovanju tvarin naj pa bode bolj previden in naj zahteva jamčenje o množini redilnih snovi.

Ni zadosti, da človek tvarine za kompost samo zbira, temuč mora jih znati rastlinam tudi dostopne, tako rekoč prebavljive napraviti. V tem obstoji ravno velika vrednost mnogega kompostiranja, ker se dajo težje raztopne snovi z rastlinami dobro izkoristiti. Tvarine, ki ne bi nič ali pa le jako po malem koristile, če jih spravimo neposredno v zemljo, da tvarine, ki bi mogle neposredno porabljene celo škodljive biti, take tvarine spremenimo v kompostu v denar, katerega dobimo za večje pridelke. Kmetovalcu, ki kompost pravilja torej ni samo potrebno, da zna tvarino za njega zbirati, redilne snovi v njih popolnoma ohraniti, temuč vedeti mora tudi kake premembe se vršé v kompostu

